

VRTNAR.

List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh
in za sadjarstvo.

Št. 7.

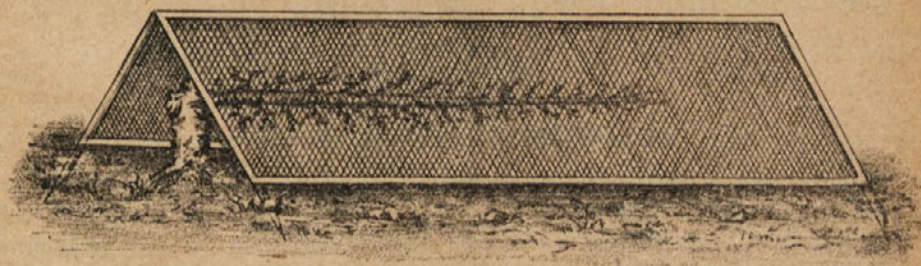
V Ljubljani, 15. aprila 1892.

Letnik V.

Varstvo pritličnega drevja proti mrazu.

Vsak sadjar izkuša svoje drevje varovati mraza, zlasti če ima posebna drevesa, kojih vzgoja ga je stala mnogo truda in časa. Iz tega vzroka poročam čast. bralcem tega lista, kako jaz varujem svoje špalirje, ki so vzgojeni v kordonski obliki. Moj varstveni način se je vrlo dobro sponesel, a je celo priprost.

Jaz naredim namreč iz lat in iz slabe tkanine, kakejšna se rabi za zavijanje robe, varstveno streho, kakešno kaže podoba 15. Vsaka posamezna streha je 2 metra dolga. Z zlaganjem takih streh se doseže poljubna dolžina. Visokost strehe se ravna po visokosti drevja. Moje varstvene strehe so po 60 centimetrov

Podoba 15.

visoke. Pri izdelovanji delam tako le: Vzamem štiri late, po 2 metra dolge. Dve položim tikoma skupaj ter ju zvežem s šarnirji. Te dve lati sta potem sleme strehi. Drugi dve podolžni lati prideta potem spodaj. Sedaj prirežem 6 počeznih lat, in sicer tako, da so one štiri, ki pridejo na konce, nekoliko daljše, zato da jih je moči vtakniti v tla. Potem zbijem skupaj celo stojalo, ki je kaže podoba, ter je prevlečem s tkanino.

Taka naprava traja mnogo let in rabi razen tega še za mnogovrstne namene, na pr. za pokrivanje sejalnih gred, za obsenčevanje gorkih gred i. t. d., zato prav zelo priporočamo take strehe vsem sadjarjem in vrtnarjem. J. R.

Prijateljem rož.

Ni več daleč oni čas, ko bode spomlad zopet razgrnila svojo krasno pisano odejo po širni zemlji. Dasi se razevitajo lepe cvetke po tratih in ledinah, vendar si je človeška umetelnost pripravila po mnogoterih poskušnjah in umnem obdelo-

vani še posebe krasnega cvetja po svojih vrtovih. Človek se mora pač čuditi, ko vidi na kakem večem vrtu toliko raznovrstnega cvetja, katero je tako krasno, da ni lahko reči, katero je lepše.

Cvetje razveseljuje človeka. Posebno prijetno je videti vsaj nekaj vrst cvetic pri kmetiški hiši. Marsikdo je uže gotovo poskusil gojiti si žlahtno cvetje, posebno zadnje čase je videti raznovrstnih cvetlic na deželi, med njimi tudi vertnice. Vzgojevanje vrtnic ni posebno težavna reč, a vendar se stvar ne posreči vselej.

Vsaka reč na svetu ima mnogo sovražnikov, tako tudi ni brez njih roža. Toliko sitnejše je še pri roži to da je njene sovražnike silno težko opaziti.

Lansko leto sem imel na svojem vrtu lepo visokodebelno rožo (čajevko) posebno žlahtne vrste. Lepo je rasla spomladi in nastavila mnogo cvetnih popkov. Upal sem, da bode obilo cvetla, in željno pričakoval, da se razcveto prvi popi. Ali glej! Nekega jutra opazim na popkih, kateri bi se imeli v nekoliko dneh razcveti, rjave madeže. Ko si jih natančneje ogledam, vidim, da je cvet objeden od neke živali. Tako objedeni popi so se ali posušili ali pa razvili le borne orjave cvete.

Po daljnem opazovanju sem spoznal, da jih je pokončal neke vrste mrčes, katerega je silno težko zatreti. Ker mi ga ni bilo mogoče uničiti, poskusil sem neko drugo sredstvo, katero se mi je dobro obneslo. Napravil sem namreč iz mušje mreže toliko velike vrečice, kolikeršno je bilo cvetje omenjene rože. Take vrečice sem privezal potem na mlado popje. In v moje veselje se je poskušnja dobro obnesla. Pomniti pa je posebno, da ni privezano pretrdo ter da ni vrečica manjša nego cvet, kajti potem bi se cvet uničil.

Mušja mreža zabrani mrčesu do cvetja ter je tako ohrani. To jako priprosto in ceno sredstvo poskusi si lahko vsakdo sam. O

Calendula,

sloveski «bajbi prstanec» ali «neven»,

je prava pastrika mej vrtnimi cvetlicami, a po krivici, kajti akoravno nima prijetnega duha niti priljubljene barve, vendar je vredna, da jo po naših vrtih bolje gojimo, in to iz vzrokov, ki jih bomo kasneje navedli. Da ni tako priljubljena, kakor druge njene vrstnice, krivo je ponajveč njeno žolto cvetje, kakeršnega posebno vrtnarji ne ljubijo, ker žolta barva dandanes ni toliko v šegi. Ker ni primerna za pletenje vencov in šopkov niti za saditev v lonce, zato je v očeh praktičnega vrtnarja bolj nekaka vrtna plevelna rastlina (planta horticola). Drugi vzrok je menda tudi ta, da je cvetlica preskromna, naj si bode glede prostora in zemlje ali glede gojitve. Znano pa je, da so v obče cvetlice, koje treba zelo pazljivo gojiti in oskrbovati, bolj priljubljene, nego cvetlice, ki se odlikujejo s svojo skromnostjo. Seveda odločujeta najbolj barva in duh cvetlice.

O kaki gojitvi babjega prstanca ni govoriti, kajti drugega posla ni ž njim, nego da se poseje. Niti prilivati mu ni treba, naj si bo suša še tako huda. Ako tudi proti solučnemu zatonu malo pevene, zadobi vendar po noči toliko moči, da čvrsto kljubuje vročini naslednjega dne.

Zanimivo pri tej cvetlici je tudi to, da ima odprt cvet le ob solnci, drugače se cvetni listi stisnejo, posebno o bližajoči se nevihti. Radi te lastnosti so vse cvetlice te vrste nekaki vremenski proroki, posebno pa velja to o „dež nanzanjajočem nevenu“ (lat. calendula pluvialis).

Preje navedena calendula, z lat. pridevkom c. officinalis, rabila je, kakor kaže tudi njen pridevek, proti mnogim boleznim. Dandanes v zdravilstvu ni več

toliko imenitna, ven er pa rabi olje, ki se nareja iz njenega cvetja, izvrstno za celjenje ran, kar se je (kakor poročajo nemški listi) z mnogobrojnimi poskušnjami potrdilo. Obeta toraj postati vredna sovrstnica arniki. Da se dobi iz cvetov olje, nabere se v ozko, s pluto dobro zamašeno in povezano steklenico, koja se izpostavi solnčni toploti. V par dneh se izloči iz cvetja neki sok, ki se odlije in v dobro zamašeni steklenici shrani. Ako se za nekaj časa na tekočini naredi plesniva koža, posname se in tekočina shrani na hladnejšem prostoru. Na sveže rane se vlije 5—10 kapljic tega leka in na nje položi ž njimi namočene šarpije. Tudi precej velike rane se v kratkem zacelijo.

Calendula raste jako hitro in cvete vse poletje do pozne jeseni, dokler je slana ne popari. Najbolje jo je posejati, ako jej drugje ni mesta, na kake puste praznotine na vrtu, katere s svojim cvetjem zakriva in okolici daje prijaznejše lice. Kakor smo uže omenili, zadovoljna je ta cvetlica z vsako še tako slabo zemljo, celo mej kamenjem ali po grobljah uspeva.

Domovina jej je južna Evropa, koder še često raste divja. Tudi po naših krajih se nahaja neka vrst z imenom „calendula arvensis“. Po vrtih so tudi te vrste cvetlice, ki imajo gibato cvetje, kakor „calendula fl. pl. var. Meteor“.

Botaniški spadajo te cvetlice mej soevetke (compositae, corymbiferae), po Linné-ji v XIX. razred „syngenesia“ in, ker le kolobarni cveti dajejo seme, v IV. red „polygamia necessaria“.

Rajko Justin.

Pridevki pri imenih vrtnih cvetic.

(Dalje.)

diadematus (okrašen), na pr. dianthus diadematus,
 gloriosus (slaven), na pr. viola tricolor gloriosa,
 spectabilis (odličen), na pr. dicytra spectabilis,
 illustris (bleščoč), na pr. petunia hybr. illustris,
 splendens (svetel), na pr. phlox Drummondi splendens,
 gracilis (vitek), na pr. campanula gracilis,
 robustus (čvrst), na pr. solanum robustum,
 compactus (gost), na pr. allyssum compactum,
 eximius (izvrsten), na pr. matricaria eximia,
 delicatus (okusen), na pr. phlox Drummondi delicata,
 regalis (kraljev), na pr. gesneria regalis,
 imperialis (cesarski), na pr. viola tricolor imperialis,
 maiesticus (veličasten), na pr. cordyline maiestica,
 nobilis (plemenit), na pr. amaranthus nobilis,
 rusticus (kmetiški), na pr. nicotiana rustica,
 miser (siromašen), na pr. aster miser,
 monstrosus (strašanski), na pr. amaranthus monstrosus,
 hypochondriacus (čemerer), na pr. amaranthus hypochondriacus,
 melancholicus (žalosten), na pr. amaranthus melancholicus,
 mollis (mehek), na pr. acanthus mollis,
 urens (pekoč), na pr. urtica urens,
 farinosus (močnat), na pr. primula farinosa,
 dealbatus (posut), na pr. centaurea dealbata,
 mutabilis (izpremenljiv), na pr. lupinus mutabilis,
 varius (izpremenljiv), na pr. coronilla varia,
 verus (pravi), na pr. primula vera,
 spurius (nepravi), na pr. veronica spuria,

assimilis (soroden), na pr. sempervivum assimile,
 affinis (soroden), na pr. nicotiana affinis,
 herbaceus (zelnat), na pr. paeonia herbacea,
 arboreus (drevesnat), na pr. paeonia arborea,
 fruticosus (grmičast), na pr. plectranthus fruticosus,
 dumosus (grmičast), na pr. aralia dumosa,
 suffruticosus (polgrmičast), na pr. veronica suffruticosa,

III. Po okusu, vonji in uporabi imamo:

- a) dulcis (sladek), na pr. cinnamomum dulce,
 amarus (grenek), na pr. iberis amara,
 acetosus (kisel), na pr. rumex acetosa,
 saccharatus (sladkorčast), na pr. pulmonaria saccharata,
 edulis (užiten), na pr. aralia edulis,
 vescus (užiten), na pr. fragaria vesca,
 esculentus (užiten), na pr. phytolacca esculenta,
- b) odoratus (dišeč), na pr. lathyrus odoratus,
 suaveolens (prijetno dišeč), na pr. centaurea suaveolens,
 graveolens (močno dišeč), na pr. apium graveolens,
 moschatus (muškatno-dišeč), na pr. centaurea moschata,
 foetidus (smrdeč), na pr. helleborus foetidus,
 aromaticus (vonjav), na pr. vanilla aromatica,
 inodorus (brezvonj), na pr. chrysanthemum inodorum,
- c) officinalis (zdravilen), na pr. calendula officinalis,
 utilis (koristen), na pr. pandanus utilis,
 usitatissimus (zelo koristen), na pr. linum usitatissimum,
 sativus (sadilen), na pr. cannabis sativa atropurpurea,
 oleraceus (zelenjaden), na pr. spilanthes oleracea,
 tinctorius (barvilen), na pr. isatis tinctoria,
 infectorius (barvilen), na pr. rhamnus infectorius.

(Konec prihodnjič.)

Vrtnarske raznoterosti.

Živ plot se da kaj lepo narediti iz škotske ogradne rože (rosa rubiginosa). Tak plot je neprodoren in razpuhteva lepo vonjavo. Škotska roža prenese vsak mraz ter se da poljubno rezati, kakor se to zahteva od rastline, ki naj dela pravi plot.

Šolski vrt. Namen šolskemu vrtu mora biti, da se uže v mladini vzbudi veselje do sadjarstva in umnega kmetijstva. Da se pa to doseže, potreba je, da je šolski vrt prav urejen. Kmet pri vsaki reči vpraša: „Kaj imam od tega“. Če v vasi na šolskem vrtu nasadiš lepo listnato drevje in grmovje in narediš lepe, z belim peskom posute steze, bode vrt sicer lep park, ali koristen ne bo. Če ima drevje na vrtu še tako lepo listje in lepe vrhove, ali če ne daje sadja, kmet ga ne bode cenil. Kmet bode tak šolski vrt smatral za novo breme. Šolski vrt mora šolskim otrokom pokazati, kako korist bodo imeli od sadjarstva in zelenjadarstva. Zaradi tega je na šolskem vrtu pred vsem saditi koristne rastline. Če bode vrt tako urejen, bode tudi kmet kmalu spoznal njegovo korist ter ga bode vesel, ker se bodo njegovi otroci na njem res kaj koristnega naučili.